

Masadži Išikawa

Řeka v temnotě

Útěk jednoho muže
ze Severní Koreje

v překladu Lubomíra Sedláka

≡ KNIHA ZLIN

Kapitola 1

O tom, zda se narodíš, sám nerozhoduješ, prostě tu najednou jsi. Někteří lidé prohlašují, že to, kdy a kde se narodíš, určuje tvůj osud, ale s tím ať jdou upřímně řečeno do háje, o tom totiž něco vím. Já jsem se nenarodil jednou, nýbrž pětkrát, a pětkrát jsem došel ke stejnému ponaučení, že občas musí člověk ve svém životě tenhle takzvaný osud vzít pod krkem a zakroutit jím.

Mé japonské jméno je Masadži Išikawa, ale to korejské zní To Čchan-sun. Poprvé jsem spatřil světlo světa ve městě Kawasaki nedaleko Tokia, konkrétně ve čtvrti Mizonokuči. Bylo mým neštěstím, že jsem se narodil do dvou světů, korejskému otci a japonské matce. Mizokonuči je oblastí nevysokých kopců. V současné době ji o víkendech zaplavují návštěvníci z Tokia a Jokohamy, kteří z obou měst přijíždějí, aby se nadýchlali čerstvého vzduchu. Před šedesáti lety, v době mého dětství, se tady však nacházelo jen několik zemědělských usedlostí rozdělených zavlažovacími kanály, napájenými řekou Tamou.

Kanály v té době nevyužívali jen farmáři, ale také domácnosti, ženy v nich praly prádlo a umývaly nádobí. Já jsem si tu navíc

jako chlapec v létě, kdy bylo dlouho světlo, hrával – vlezl jsem do velkých necek a celé odpoledne se plavil po vodě, vystavoval slunečním paprskům a pozoroval, jak po obloze plují mraky. Jejich pomalý pohyb vytvářel v mých dětských očích z nebe jedno velké moře a já si říkal, co by se asi stalo, kdybych se těmi oblaky nechal unášet. Mohl bych doplout do nějaké úplně neznámé země, o níž jsem nikdy neslyšel? Při takovém snění jsem si také představoval, kolik mě v budoucnu čeká nejrůznějších příležitostí, a toužil alespoň trochu pomáhat chudým rodinám podobným té mé, aby měly prostředky ke spokojenějšímu životu. Kromě toho jsem si i přál, aby ve světě panoval mír, a snil, že se jednou stanu japonským předsedou vlády. Jak málo jsem toho tehdy věděl!

Také jsem brzy ráno vylézal na nedaleký kopec a v rose chytal brouky nebo při náboženských procesích sledoval svatyni, kterou nesl někdo přede mnou, a tanečníka se lví maskou na obličejí. Všechny mé vzpomínky na tuto dobu jsou příjemné; byli jsme chudí, ale dětství strávené v Mizokonuči patřilo k nejšťastnějším obdobím mého života. Dokonce ani dnes nejsem schopný se ubránit slzám, když si na své rodné město vzpomenu, a za možnost vrátit se do těch časů, radostných, bezstarostných a plných nadějí, bych dal nevím co.

Hned vedle Kawasaki byla vesnice, kde žily zhruba dvě stovky Korejců. Později jsem zjistil, že většinu z nich sem Japonci přivlekli z rodné vlasti násilím a že museli pracovat v nedaleké továrně na municí. Patřil k nim i můj otec To Sam-dal, který se narodil na farmě ve vesnici Pongčchon-ri, dnes v Jižní Koreji, ale ve čtrnácti letech mu přikázali odjet (spíš jej ovšem prostě unesli) do Mizokonuči.

Já jsem se ale o tom, že mám nějakého otce, dozvěděl až ve chvíli, kdy jsem začal chodit do školy. Z doby před tím na něj nemám absolutně žádné vzpomínky. Poprvé jsem si uvědomil,

že taková osoba existuje, když mě matka vzala na jedno zvláštní místo (až zpětně jsem zjistil, že šlo o vězení), kde jsem za sklem v návštěvní místnosti uviděl člověka, kterého jsem vůbec neznal. Právě tehdy mi řekla, že tohle je můj otec. Po propuštění se vrátil domů a bydlel s námi, mezi sousedy měl nicméně pověst hrubého muže a naši příbuzní se mu snažili vyhýbat.

Doma ovšem otec pobýval jen zřídkakdy, a pokud už *ano*, většinu času trávil pitím silně aromatické lihoviny zvané saké, v krátké době dokázal zkonsumovat i několik litrů. Co však bylo ještě horší, kdykoliv byl přítomný, ať již ve střízlivém, nebo podroušeném stavu, bil moji matku, která se snažila neplakat a bolest snášela se zaťatými zuby. Sestry tohle násilí vždy tak vystrašilo, že se jen krčily v koutě, zatímco já jsem ho chytal za nohu a pokoušel se mu v jeho počínání zabránit, ale on mě vždy odkopl; měl jsem o matku strach, cítil jsem se však bezmocný, protože jsem nemohl nic dělat. Postupně jsem se mu už jen snažil vyhýbat, což nebylo těžké, on si mě totiž nikdy moc nevšímal; častokrát jsem si ale říkal, že až vyrostu, pomstím se mu.

Matka, křestním jménem Mijoko, se narodila se v roce 1925 rodičům, kteří měli na rohu staré obchodní ulice prodejnu kuřat. Hlavní roli tady hrála moje babička Hacu, její práci ovšem nelze označit jinak než za těžkou a špinavou. Maso se tehdy ještě vzorně nekrájelo a nebalilo jako dnes, to v žádném případě; před obchodem prostě stály jen tak halabala klece, a když přišel nějaký zákazník, ona z jedné z nich vyndala skřehotající kuře a na místě jej usmrtila.

Babička trpěla astmatem, takže ji často trápily záchvaty kašle. Kdykoliv mě uviděla, jak se vracím domů ze školy nebo odněkud, kde jsem si hrál, ohnula záda a poprosila: „Mabo, mohl bys mi je poškrábat?“ Tak jsem ji několik minut ta drobná záda drbal a masíroval, přičemž ona mi během těch společných

chvil vždy říkala: „Ty jsi hodný chlapec, nesmíš být jako tvůj otec – nemůžu za žádnou cenu pochopit, proč matka udělala tu chybu, že se za něj provdala.“

Důvodu, proč mluvila o „chybě“, jsem rozuměl. Rodina Išikawů, bohatě rozvětvená, žila ve čtvrti Mizonokuči již mnoho let, těšila se značné vážnosti a s ostatními obyvateli tvořila komunitu s pevnými vazbami. Dědeček Šoukiči zemřel ještě před mým narozením, ale vždy mi říkali, že šlo o dobrého a jemného člověka, který se staral, matku například nechal studovat na dívčí střední škole a mimo jiné ji povzbuzoval, aby se naučila šít. Jeho rodina se sice nedala označit za zámožnou, nicméně dělal maximum pro to, aby dětem umožnil alespoň nějaké vzdělání.

Matka byla silná osobnost a měla svým způsobem krásný oválný obličej, zatímco otec se mohl pochlubit vypracovanou postavou včetně svalnatých ramen a pronikavým zrakem ostrým jako břitva. Nechápu nicméně, co na tom člověku matka viděla – snad ji přitahovalo jeho sebevědomí a silně vyvinutý pud sebezáchovy. Víم každopádně, že když se vzali, u místních lidí to vyvolalo ohromení; za jejich zády jim pak říkali „kráska a zvíře“ a kladli si otázku, proč se vdala za takového hrozného muže.

Babička mi jednou řekla, že Korejci jsou barbaři, což se mi vůbec nelíbilo, i když jinak jsem ji miloval. Cítil jsem se sice být plně Japoncem, ale byl jsem napůl Korejec a ona to velmi dobře věděla. I strýcové z matčiny strany Širo a Tacukiči ovšem takové poznámky sem tam utrousili – sloužili v japonské armádě v Mandžusku a Korejce vždy popisovali jako chudé a neupravené, dokonce je přirovnávali k opicím. Před mým otcem se samozřejmě něco podobného prohlásit neodvažovali, ale v jeho nepřítomnosti Širo občas říkával: „Mijoko by se s ním měla co nejdřív rozvést, Korejci jsou lidé skrznastrz prohníli.“ Když takový názor vyslovoval, vždy jsem se cítil trochu nesvůj, nicméně v zásadě jsem s ním i s jeho bratrem musel souhlasit.

Vůči svému otci, který reputaci Korejců coby barbarů rozhodně naplňoval, kdykoliv moji matku bil, jsem prostě choval značný odpor. Když vezmete, že ji mlátil každý den, přičemž ve mně a v mých sestřích to vyvolávalo vyslovenou hrůzu, nemohlo nikoho překvapovat, že jsem podobně jako babička postupně získal vůči Korejcům averzi.

Když si otec vykračoval ulicemi Mizonokuči, doprovázelo jej dvacet nebo i třicet dalších Korejců. Patřil k vůdcům tamní korejské komunity a s potěšením vyhledával rvačku s jakýmkoliv Japoncem, který mu šel na nervy, ať to byl kdokoliv, třeba policajt. Ostatní Korejci se mohli spolehnout na jeho ochranu, zatímco Japonci z něj měli obrovský strach.

Můj otec vždy trval na tom, že všechno musí být tak, jak chce on. Po skončení druhé světové války se začal věnovat černému trhu; s několika dalšími kumpány si otevřel pouliční stánek a prodával potravinové konzervy vyráběné ve zbrojovce, kde dřív pracoval, a také cukr, mouku, lodní suchary, oblečení a další věci získané nelegálně od příslušníků americké armády. Jednoho dne se kvůli tomu, co nabízel japonským zákazníkům, dostal on a jeho společníci s těmito vojáky do obrovské potyčky, jeho špatná pověst prostě nevznikla náhodou.

Ne že by měl moc na vybranou. Po prohře Japonska ve druhé světové válce zůstalo v zemi 2,4 milionu bezprizorních Korejců, kteří nepatřili ani k vítězům, ani k poraženým. Úřady jim daly svobodu, ale oni neměli kam jít, ocitli se prostě na ulici. Tito ožebračení zoufalí lidé nevěděli, jak se uživit, takže přepadávali nákladní auta s potravinami určenými pro příslušníky japonských ozbrojených sil a to, co ukořistili, pak prodávali na černém trhu. Ani těm, kteří by se dřív nikdy neuchýlili k násilí, tak nezbyvalo než se stát bandity.

Postavení mimo zákon jim ovšem paradoxně přineslo svobodu. Za války si totiž mohli Korejci v Japonsku vybrat jen

mezi dvěma možnostmi, jednu horší než druhou – buď se stát příslušníky nepřátelské armády, nebo jako civilisté vykonávat otrockou práci. V prvním případě by se ocitli na frontě coby lidské štíty chránící japonské vojáky před střelami, zatímco v tom druhém by dřeli do absolutního vyčerpání (nebo i umírali) v uhelných dolech či muničních továrnách. Život psance byl nepochybně svobodnější.

V určité chvíli se otec stal členem Ligy Korejců v Japonsku, později přejmenované na Všeobecnou asociaci Korejců v Japonsku. Tato organizace prosazovala přátelské vztahy mezi Japonci a Korejci a druhým z obou jmenovaných se snažila pomáhat vést v zemi vycházejícího slunce důstojný život, realita ovšem byla poněkud složitější. Již před vypuknutím druhé světové války měla řada Korejců s „trvalým pobytem“ v Japonsku kladný vztah k tamní komunistické straně, která jejich zájmy hájila a celkově vedla protiimperialistickou politiku. Když válka skončila, vyšel z vězení – nedlouho poté, co vznikla zmíněná Asociace – známý komunistka Kim Čchon-he a s ním i několik dalších členů strany. Tyto lidi vězení nezlomilo a i po propuštění odmítali změnit svůj světonázor, takže od chvíle, kdy se ocitli na svobodě, výrazně Asociaci ovlivňovali a ta se stala levicovější. Základní princip určující v té době chování mého otce ovšem neměl nic společného se socialismem, pro něj byl rozhodující nacionalismus.

Na druhé straně já jsem neviděl velké rozdíly mezi socialismem, nacionalismem a nějakou brutální rvačkou obchodníků na černém trhu. Stoupenci všech tří jevů se totiž vyznačovali dvěma společnými rysy – žili v Japonsku a byli chudí. Tito Korejci prostě jen chtěli upozornit na svou vlastní existenci, což znamenalo uchýlovat se, jak jen to šlo, k nějaké bojové činnosti a získat tak alespoň určitou moc.

Otec dostal v Asociaci přezdívku Tygr, což vůbec nepřekvapovalo, a k ruce měl „akční útvar“ sestavený z jemu věrných

pouličních rváčů, mužů, kteří se scházeli před zmíněným obchodem s kuřaty, rozdělali oheň v železném koši a celý den popíjeli alkohol. Netuším, zda se bavili o nějakých momentálních problémech na černém trhu, nebo jen čekali, až bude potřeba jejich pomoci, ale když k něčemu opravdu došlo a byli povoláni „do akce“, skutečně hned pospíchali na místo činu.

Nakonec ovšem pro otce vše dopadlo špatně. Ligu Korejců v Japonsku totiž úřady označily za teroristickou a v roce 1949 nařídily její rozpuštění. Mnozí bývalí členové následně vstoupili do Všeobecné asociace Korejců v Japonsku, která ji nahradila, nicméně časy se změnily. V té době už se podařilo obnovit veřejný pořádek a pro osoby podobné mému otci, impulzivnímu pouličnímu rváči s minimálním vzděláním (neuměl ani číst), najednou v dotyčné organizaci nebylo místo. Nově založená Asociace teď potřebovala šikovné úředníky. Nemůžu se ubránit myšlence, zda skutečnost, že nezapadal do nového stavu věcí, jej nečinila přístupnějším slibům o úžasném životě pro každého v Severní Koreji poté, co se začaly dostávat k jeho uchu...

V poslední době zjišťuju, že se mi vybavuje čím dál víc různých vzpomínek, někdy bych však byl raději, kdyby se tak nedělo. Měl jsem tři sestry, Eiko, Hifumi a Masako, ale v Japonsku jsme v jedné domácnosti téměř nežili; rodina třela bídu, takže jsme byli rozděleni mezi jednotlivé příbuzné, aby se na péči o nás mohli podílet a ulevit tak rodičům. Tato situace se změnila, až když jsem začal chodit do posledního ročníku základní školy, jelikož jsme se všichni přestěhovali do tokijské čtvrti Nakano. Otec se totiž rozhodl pracovat ve stavebnictví, tak to alespoň říkal, a pamatuju si, že jsme při odchodu museli hodně pospíchat, ani jsme neměli čas se rozloučit se sousedy. Naše milovaná babička zůstala v Kawasaki.

Zpočátku ve mně skutečnost, že všechno důvěrně známé nechávám za sebou a stěhuju se někam, kde jsem nikdy předtím nebyl, vzbuzovala obavy, ale pak mi náš nový život přirostl k srdci. Začali jsme se totiž chovat jako skutečná rodina – ráno jsme společně vstávali, večer uléhali ke spánku, společně jsme i jedli, prostě dodržovali určité rituály. Tyto zdánlivé maličkosti pro mě znamenaly velmi mnoho, protože jsem je vnímal jako určité projevy vzájemné náklonnosti, které utužují rodinné vazby. Šťastné období však skončilo dříve, než se mohlo naplno rozvinout, jelikož netrvalo dlouho a otec nejen že začal znovu projevovat násilnické sklony, ale dokonce ještě víc než dřív.

Už několik týdnů po našem příjezdu do nového bydliště totiž začal, hned když se vrátil z práce, opět pít. Proléval si hrdlo alkoholem, dokud se mu na tváři neobjevil temný zamračený výraz. V tu chvíli mě a mé sestry matka zahнала do vedlejší místnosti, kde jsme jen bezmocně stáli a museli poslouchat, jak dochází k obvyklé situaci, kdy na ni otec svým zlostným hlasem vztekle křičí, bije ji a pokouší se přitom zastavit její křik a pláč. Tohle se dělo každý večer, den co den. Slovům, kterými matku častoval, jsem mnohdy ani nerozuměl, ať to však bylo cokoliv, ona jako by se mu vůbec nebránila, jen plakala. Několikrát jsem tam vtrhl a pokusil se otci v bití zabránit, jednou jsem ho dokonce kousl do nohy, ale on mě jen odkopl a matka mě pak zalehla a chránila svým tělem. Nakonec našťastí vždy přestal, buď že ho to už nebavilo, nebo byl tak opilý, že se jen vypoťácel z domu a kamsi zmizel v noční tmě. Matka, sestry a já jsme pak seděli na podlaze, schoulení do sebe, a tiše brečeli.

Jedné noci se do celé záležitosti vložil soused, který slyšel matčin křik. Otce jeho příchod na chvíli zaskočil, ale vzápětí jej chytl pod krkem, přitiskl ke zdi, a jako smyslů zbavený ho začal mlátit, takže od té doby už k nám raději nikdo zasahovat nechodil.

Poté se všechno ještě zhoršovalo. Když se otec vrátil pozdě v noci domů, vzbudil matku jen proto, aby ji mohl zase zbít, a mě při pohledu na jeho maniakální výraz vždy přepadala hrůza. Bylo to jako dívat se do tváře nějakému démonovi. Nebyl jsem schopný usnout, pořád jsem jen měl před očima ten jeho obličej, a pokud se mi to přece jen *podářilo*, zdály se mi hrůzostrašné sny.

A pak, na podzim, přišla ta nejhorší noc ze všech. Bylo mi dvanáct nebo třináct a otec dorazil domů jako vždycky úplně namol, ale tentokrát nic neřekl, místo toho šel do kuchyně a vrátil se s nožem v ruce, přiložil jej k matčině hrdlu a donutil ji vyjít ven. Věděl jsem, že musím za nimi.

Schoval jsem se za nějakým keřem a viděl, jak otec matce přikázal jít vzhůru prudkým svahem plným děr, protože se tady těžila zemina a písek pro potřeby stavebního průmyslu. Sledoval jsem je, třásl jsem se strachy při pohledu na nůž blýskající se ve tmě a byl svědkem toho, jak ji dovlekl až k okraji hlubokého srázu. V tu chvíli strašlivě zařval a prudce do ní strčil, takže matka ztratila rovnováhu, zaúpěla a přepadla dolů. Otec tam ještě chvíli stál, nůž stále v ruce, a díval se za ní, načež se těžkým krokem vydal směrem k našemu domu.

Utíkal jsem nahoru k okraji srázu, kde jsem matku viděl padat dolů, a i když jsem nedokázal odhadnout, jak hluboko je dno, skočil jsem za ní. Půda byla naštěstí měkká, takže se mi nic nestalo. Matka tam ležela jak rozbitá panenka, blůzu nasáklou krví. Posadil jsem ji, objal a křičel: „Ty nesmíš umřít! Nemůžeš mi přece teď umřít!“ Nakonec se probírala z bezvědomí, a zatímco jsem ji držel v náručí, řekla: „Masabo, musím odejít, pokud to neudělám, tak mě zabije, ale ty musíš být silný.“ Pořád jsem ji objímal, ale cítil jsem se přitom naprosto bezmocný a zbavený rozumu, protože pro mě byla vším, jediným laskavým člověkem v mém životě; zároveň jsem si ovšem uvědomoval, že nemá na vybranou.

Pomáhal jsem jí při chůzi tmou, a když se před námi neda-leko železniční stanice konečně objevila nemocnice, doslova jsem vtrhl do dveří a na služebně probudil doktora. Naštěstí šlo o laskavého muže, který jí bez váhání ošetřil všechna poranění, nějakým zázrakem ani nebylo nutné nic zašít.

Později jsme mlčky seděli na lavičce poblíž nádraží a čekali na první ranní vlak, když matka najednou promluvila: „Neboj, budu tvrdě pracovat, abych našetřila nějaké peníze, a pak se pro tebe a tvé sestry vrátím, takže do té doby na mě čekej.“

Poté už jen nesmírně tiše plakala. Její tvář přitom byla svraštělá a bledá jako nikdy předtím, nemluvě o prázdném pohledu. Chtěl jsem být silný, ale ona měla po těle všechny ty modřiny a řezné rány a já s tím nemohl nic dělat, tak jsem z čistého pocitu marnosti a zoufalství začal brečet taky. Proč si musela projít takovým hrozným utrpením, ptal jsem se sám sebe. Proč ji můj otec tak nenáviděl? Byla přece tak něžná a laskavá. Nedávalo mi to smysl.

Když do stanice vjel vlak, matka vstala, rychle mě objala a odkráčela, jen se ještě otočila a zamávala mi. Pomalým krokem, s pocitem strnulosti, zmatení v hlavě a naprostého osamění, jsem se tedy odploužil domů.

Otec se choval jakoby nic a, aby toho nebylo málo, záhy poté, co z domu odešla matka, se tam nastěhovala jeho milenka, stejně jako on korejského původu. Jmenovala se Kanehara a byla zlá a krutá, zejména vůči mým dvěma mladším sestrám, otec ji však nikdy neuhodil, ani jednou. Vypadalo to dokonce, což mě překvapilo, že jsou do sebe až po uši zamilovaní, pořád se na sebe usmívali nebo se něčemu smáli. I když se mi z jejich chování zvedal žaludek, snažil jsem se být nad věcí, ale sestry po matce strašlivě tesknily a každou noc plakaly. To byly chvíle, kdy jim Kanehara začala nadávat a padaly i facky, což je ještě víc rozesmutnilo.

Přestal jsem chodit do školy a místo toho dennodenně doslova procešával Tokio a pátral po své matce – každé ráno jsem nastoupil do vlaku a pak celé hodiny chodil ulicemi města. Takhle to trvalo minimálně půl roku, prostě jsem pečlivě a systematicky prohledával všechny restaurace, odhodlaný nevzdat se, a nakonec bylo mé úsilí korunováno úspěchem – jednoho dne jsem ji oknem takového podniku skutečně zahlédl. Sledoval jsem, jak utírá stůl, neschopný jakéhokoliv pohybu, a pak jsem se rozběhl. Majitel restaurace mě pozval dovnitř, i když jsem mu musel připadat značně podezřelý. Rozběhl jsem se k matce a objal ji.

Majitel byl laskavý, dal mi něco k snědku a pak jsem najednou nedokázal přestat mluvit, takže jsem matce řekl všechno o otcově milence – že žije s námi, jak se chová k sestřám, jak ony po matce teskní a tak dále. Ona se ale jen něžně usmála, požádala mě, abych to ještě chvíli vydržel, a dala mi svůj náhrdelník a zlatý prsten. „Pokud by ses dostal do potíží, odnes je do zastavárny, ale otci o mně nic neříkej, neprozrad' mu, že jsi mě viděl, nesmí se dozvědět, kde jsem.“

Když jsem teď svou matku našel, začal jsem znovu navštěvovat školu a skoro každé odpoledne, hned jak skončila výuka, jsem za ní jezdil. Občas, o víkendech nebo o svátcích, jsem s sebou vzal i mladší sestry. Majitel restaurace se k nám stále choval velmi přívětivě, asi věděl, čím vším jsme si prošli. A Kanehara? Ta na mě mohla vztahovat ruku, kolikrát chtěla, protože jsem byl pevně přesvědčen, že jednoho dne se matka vrátí a zachrání nás.

Když si to dnes všechno v hlavě promítám, mám dojem, že chápu, proč se tehdy otec choval tak, jak se choval, ale odpustit mu to v žádném případě nemůžu. Dokud byl na vrcholu, pohybovalo se kolem něj dvacet nebo i třicet kumpánů a on stál v jejich čele coby boss, kmotr. V prostředí černého trhu totiž takové věci jako národnost nebo vzdělání nic neznamenaly, mohl jste

být třeba bývalým vojákem nebo aristokratem, Japoncem nebo Korejcem, prostě kýmkoliv. Důležitou roli hrála jen fyzická síla a můj otec věděl, jak ji používat, jak využívat násilí. Později, po skončení války, když byl v zemi obnoven pořádek, však na jednu bylo to, kde jste se narodil a jaké máte školy, vším, zatímco tělesné schopnosti naopak ztratily veškerý význam, a on se v této nové společenské hierarchii stal nulou. Neměl žádné rodinné vazby, které by se daly využít, ale hlavně byl Korejec, takže obtížně sháněl práci. Když Ligu Korejců v Japonsku postavily úřady mimo zákon, přišel o svou pozici vůdce „akčního útvaru“. Žil z ruky do úst bez jakýchkoliv nadějných vyhlídek, zatímco jeho bývalí společníci zaujali důležité posty v nové Všeobecné asociaci Korejců v Japonsku. Svou zlost si tudíž vyléval na matce, jejíž rodina přece jen něco vlastnila a ona sama navíc měla určité vzdělání. Otec po obou těchto věcech toužil, ale nikdy na ně nedosáhl, takže matka se stala hromosvodem jeho vzteku na celý svět. Zpočátku mi sice vrtalo hlavou, proč nikdy neuhodil Kaneharu, ale pak mi to, mám dojem, došlo – byla to Korejka, jinými slovy, na rozdíl od matky mu stále nepřipomínala, co všechno nemá.

Jednu věc jsem někdy v té době pochopil, totiž že někteří lidé (například můj otec) prostě rádi dávají najevo svou fyzickou sílu, zatímco jiní se uchylují k násilí z nějakého konkrétního důvodu.

Když jsem chodil do posledního ročníku základní školy, rozhodl otec, že pokračovat ve studiu budu na korejské střední škole, i když jsem neovládal korejštinu. Vůbec se mi to nelíbilo, ale měl jsem příliš velký strach mu odporovat, a tak jsem se podvolil.

Většina žáků v této škole pocházela podobně jako já z chudých rodin, za jejich nízkou životní úroveň byla prostě a jed-

noduše rasová diskriminace. Frustraci z dané skutečnosti sice dávali otevřeně najevo jen málokteří z nich, daleko víc je zaměstnávalo, jak alespoň nějak důstojně žít, to však neznamená, že se smiřovali s každou urážkou, či dokonce fyzickým napadením. Když se tito mí spolužáci vraceli domů ze školy nebo si někde venku hráli, často se dostávali do střetu se svými japonskými protějšky a postupem času začali všichni spojovat rasovou diskriminaci s násilím. Logické uvažování tady bylo přímočaré – pokud tě někdo uhodil, nenastavil jsi ještě i druhou tvář, nýbrž jsi dal ránu i ty, a to dvakrát tak silnou.

Když jsem teď už nějaký čas chodil s těmito žáky do stejné třídy a měl možnost je pozorovat, cítil jsem s nimi čím dál větší sounáležitost, což ve mně vyvolávalo čím dál větší rozpocenost. Postupně jsem si totiž uvědomoval, že moji prarodiče i ostatní příbuzní se mýlili – Korejci nebyli žádné nestvůry, jak oni tvrdili. Jistě, nejednali v rukavičkách, jak by ostatně *mohli*, měli však v sobě i vřelost a laskavost. Já jsem si od většiny z nich zatím držel odstup, začal jsem se ale bavit s chlapcem, který se jmenoval Kan Te-son a seděl se mnou v lavici. My ostatní jsme nosili vlasy ostříhané nakrátko, zatímco on je měl dlouhé a poněkud neudržované, ačkoliv školní pravidla to zakazovala, a protože připomínaly lví hřívu, dostal přezdívku Lev.

Kan Te-son se dozvěděl o situaci v mé rodině a pozval mě jednou k sobě domů. Prošli jsme bludištěm čtvrti, kde žili Korejci (vzduch tam sladce voněl bonbony, protože nedaleko stála továrna na cukrovinky), a když jsme dorazili na místo, jeho matka se mě hned zeptala, jestli nemám hlad. Vzápětí odběhla do kuchyně, aby se znovu objevila s miskami rýže, korejskou nakládanou zeleninou a několika dalšími pokrmy, takže stůl byl brzy plný jídla.

Pustil jsem se do toho, ale i když jsem měl plnou pusku a nestál všichni tu rýži polykat, matka spolužáka mě pořád nabádala,

abych si bral dál. Jak ona, tak Lev mě přitom sledovali a nemohl jsem si nevšimnout, že se usmívají. Já jsem samozřejmě mateřskou lásku poznal a miloval své sestry, tohle však bylo poprvé, kdy jsem zažil skutečnou náklonnost ze strany lidí, které se mnou nepojily žádné příbuzenské svazky. Vřelost a empatie těchto dvou osob nešlo přehlédnout, a abych vám řekl pravdu, tak mě to ohromilo, že jsem najednou jen s velkými obtížemi dokázal jíst. Od té doby se jejich dům stal jediným místem, kde jsem se cítil dobře, a i když se pak můj život ubíral nejrůznějšími zákrutami, na laskavost Kan Te-sona a jeho matky jsem nikdy nezapomněl.

Ve chvíli, kdy jsme se já a Lev skamarádili, už se mi víc dařilo mluvit i s ostatními spolužáky. Většinou předmětů jsem ovšem dál vůbec nerozuměl, protože výuka probíhala v korejštině – šla mi jen matematika a do určité úrovně ještě také fyzika s chemií, ale vše ostatní pro mě bylo španělskou vesnicí. Korejštinu neovládali i další spolužáci, proto někteří učitelé *porušovali pravidla* a vysvětlovali nám věci v japonštině, takže se vlastně dali označit za jakési disidenty!

Učili jsme se, že Kim Ir-sen byl „králem, který osvobodil Koreu od kolonialismu“, člověkem, který vedl válku proti americkým imperialistům a jejich jihokorejským přísluhovačům a tu válku vyhrál. Systematicky nám vtloukali do hlavy, že jde o neporazitelného generála z oceli, a viděl jsem, jak jsou učitelé na tohoto „velikého vůdce“ nově vznikajícího státu hrdí.

Zhruba v tuto dobu zasáhla Japonsko ekonomická recese; řada firem krachovala a prudce stoupala nezaměstnanost. Korejci přitom byli až na nejspodnějších příčkách společenského žebříčku a dosud těžké životní podmínky se pro mnoho rodin brzy staly vysloveně otřesnými. V Severní Koreji mezitím Kim Ir-sen hlásal, že buduje v rámci takzvaného hnutí Čchollima socialistický svět. I naši učitelé třeli podobně jako my žáci bídu

s nouzí, takže se podobně jako tonoucí chytali stébel a mluvili o „zemi zaslíbené“, „ráji na zemi“ nebo „zemi mlékem a strdím oplývající“, prostě zmíněným tvrzením ve svém zoufalství uvěřili, a navíc tyto lži vykládali i nám. Já jsem ovšem tomu, co tvrdili, naslouchal maximálně tak „na půl ucha“. No jistě, říkal jsem si, za mořem je jakýsi ráj na zemi, pro mě však bylo důležité, jen co je tady a teď a jak bych mohl okamžitě zlepšit svůj život. V ulicích probíhaly demonstrace a moje rodina se jen tak tak protloukala, pořád jako bychom vrávali nad propastí, přitom Kanehara stále žila s námi (a já a sestry jsme každý víkend tajně jezdili navštěvovat matku). Když jsem prostě vzal v úvahu, co se dennodenně děje kolem mě, nešlo se moc zabývat nějakým rájem zvaným Severní Korea.

Jednoho dne asi rok poté, co matka odešla z domova, jsem přišel ze školy a hned za dveřmi uviděl srovnanou řadu bot. Když jsem pak vešel do obývacího pokoje, úplně mě omráčilo, čeho jsem byl svědkem – nějací muži tam nadávali mému otci a co bylo nejdůležitější, ten se je nesnažil zmlátit do bezvědomí! Existovalo pouze jedno vysvětlení, totiž že ti pánové zastávali nějaké významné postavení v Asociaci. Nenápadně jsem se posadil do kouta a poslouchal probíhající rozhovor. Jeden z přítomných řekl: „Podívej, pokud nějak uspokojivě nevyřešíš situaci týkající se tvé ženy, přestaneme se s tebou přátelit.“ Druhý dodal: „Zabývali bychom se tou záležitostí v Asociaci a byl bys vyřízený.“ Pouštěli se do otce jeden po druhém, tloukli přitom do rohožek z rýžové slámy na podlaze a zvýšeným hlasem jej upozorňovali, aby se zamyslel nad tím, co provedl, a napravil vše špatné ve svém životě. Asi po hodině pak zřejmě dospěli k názoru, že pochopil, o co jim šlo, protože se zvedli a odešli. Záhy je následoval i otec a Kanehara, i když jsem neměl tušení kam, načež on se později toho večera vrátil, ale už jen sám, kde zůstala ona, nevím, každopádně už jsem ji nikdy neviděl.

O několik dní později se na prahu našeho domova opět objevilo několik Korejců ze zmíněné Asociace a tentokrát s nimi přišla i moje matka. Byl jsem z toho tak vyvedený z míry, že jsem na ně jen v údivu mlčky hleděl. Jeden z mužů se před ní hluboce uklonil a řekl: „Váš manžel slíbil, že změní své chování. Jste za takové situace ochotna se k němu vrátit? Nejde přitom jen o vás, myslíte i na své děti.“ Matka po těch slovech zůstala úplně omámená a zpočátku ze sebe nebyla schopná vydat ani slůvko, ale nakonec souhlasila. Sestry vykřikly radostí a vzrušením, já jsem se však i nadále obával nejhoršího, myslel jsem jen na to, jak ji otec znovu začne bít, přičemž nejasná zůstávala pouze otázka kdy. Uplynul však den, pak týden, měsíc a k ničemu nedošlo, už ji nikdy neuhodil, i když je pravda, že k nám dál chodili členové Asociace, aby se ubezpečili, že je všechno v pořádku.

Tím to ovšem celé ještě neskončilo. Ti lidé také otce kritizovali za to, že nepracuje – přicházeli za ním domů a neúnavně mu to vytýkali. „Podívej se, nemáš žádnou práci, a co děláš? Jen se pořád opijíš a ze života své ženy děláš peklo. Kdybys ale odešel, tak *tam* je pracovních míst habaděj! Přemýšlej o tom! Tam budeš moct i poslat děti na univerzitu.“ Netušil jsem, co mají na mysli tím „tam“, jen jsem slyšel, jak na něj opakovaně naléhají, aby se vrátil, někdy do něj hučeli až do půlnoci nebo i ještě déle. Přes tenké posouvací dveře oddělující můj pokoj od místnosti, kde seděli, jsem rozuměl každému jejich slovu a bylo mi jasné, že se baví o něčem, co by naprosto nezvratným způsobem změnilo můj život, přičemž představa, co by to mohlo být, mě naplňovala obrovským strachem. A aby toho nebylo málo, s tím samým tématem se vytasili i učitelé ve škole. „Vaším domovem je Korejská lidově demokratická republika, je to skutečný ráj na zemi, takže nepromarněte příležitost a přestěhujte se do své vlasti!“ říkali. Já jsem ji však za svou nepovažoval, se

mnou nic společného neměla, takže jsem si kladl otázku, proč otce nutí, aby se tam vrátil.

Osmého září 1958, pokud mi dobře slouží paměť, jsme ve škole poslouchali patetický projev Kim Ir-sena, něco ve smyslu „naši spoluobčané žijící v Japonsku nemají žádná práva a jsou diskriminováni, takže trpí bídou a chtějí se vrátit do své vlasti, přičemž my bychom je mezi námi velmi rádi přivítali, vláda Korejské lidově demokratické republiky zajistí, aby mohli po příjezdu začít nový život, a zaručíme jim nutné podmínky“. Mně ovšem formulace „vraťte se do Severní Koreje“ pořád nějak nedávala smysl, protože otec pocházel z jižní části poloostrova a v době, kdy se narodil, samostatná severní část ještě neexistovala. Proč by se tedy chtěl „vracet“ do míst, která nikdy nepoznal?

Po projevu Kim Ir-sena zahájila Všeobecná asociace Korejců v Japonsku pod zástěrkou humanitární pomoci kampaň na podporu jejich masové repatriace. Následujícího roku pak spolu organizace Červeného kříže obou zemí v Kalkatě tajně vyjednaly „Dohodu o návratu“ a o čtyři měsíce později už z japonského přístavu Niigata vyplula první loď s přesídlenci. Krátce nato se u nás opět začali objevovat lidé z Asociace Korejců v Japonsku a vášnivě nás přesvědčovali, abychom i my podnikli něco podobného – všichni prostě takový krok vehementně podporovali.

Věděly o tom Mezinárodní výbor Červeného kříže, Organizace spojených národů, Spojené státy americké? Ano, třikrát ano. A co podnikly? Nic.

V počátečním období této takzvané repatriace se přeplavilo z Japonska do Severní Koreje přibližně sedmdesát tisíc osob a s výjimkou jedné krátké, tři a půl roku trvající přestávky to pokračovalo až do roku 1984. Během této doby zmiňovanou cestu podniklo zhruba sto tisíc Korejců a dva tisíce japonských manželek, což už je opravdu masová migrace. Poprvé (a naposled)

v historii ostatně tolik lidí odešlo z nějaké kapitalistické země do socialistické.

Repatriaci aktivně podporovala japonská vláda, údajně z humanitárních důvodů, podle mého názoru však šlo ve skutečnosti z její strany o nesmírně ohavný a cynický oportunistický, jak dokazují fakta. Do Japonska byly v době císařství opakovaně proti jejich vůli přiváženy tisíce a tisíce Korejců, aby tam pracovali jako otroci a později coby vojáci, tedy „kanonenfutr“. Nyní se však vláda v Tokiu obávala, že by se tito lidé a jejich rodinní příslušníci, i v poválečných letech vystavení diskriminaci a žijící v bídě, mohli stát zdrojem společenských nepokojů, takže když podporovala jejich odchod do Koreje, řešila tím jistý problém, nic víc.

Vláda Severní Koreje si zase pro změnu uvědomovala, že se země po ukončení války mezi oběma částmi poloostrova zoufale potřebuje postavit na nohy, a příliv manuálních pracovníků byl v této souvislosti jakousi „manou z nebe“. Kim Ir-sen se urputně snažil dokázat světu, že jeho stát je lepší než ten na jihu, a představa tisíců Korejců vracejících se do své domoviny, aby se mohli stát pěšáky při „velkém pochodu vpřed“, jak to nazývám já, naplňovala choromyslné sny tohoto diktátora.

Takže ano, z této masové repatriace měly radost jak vlády Japonska, tak Severní Koreje, prostě všichni s výjimkou lidí, kterých se to bezprostředně týkalo.

Byli jsme tehdy zpoza moře vystaveni nepřetržitému proudu infantilních, a dokonce téměř hysterických prohlášení typu „Práce nebo studium v Korejské lidově demokratické republice pro vás bude radostí!“ či „Korejská lidově demokratická republika je ráj na zemi!“. Stejnou část viny ovšem nesla i Asociace, jejíž představitelé se jednoduše podařilo oklamat, a také japonské sdělovací prostředky, jejichž pracovníci se vyznačovali doslova spektakulární naivností. Japonci samozřejmě pocítovali

vinu za koloniální minulost své země, ale místo aby tento pocit vylepšil jejich schopnost racionálního úsudku, jejich uvažování naopak zamtlil a oslabil možnost kritického pohledu na věc. Proboha, vše se odehrávalo ve druhé polovině dvacátého století, ale lidé chrlící výše zmíněné slogany pořád vnímali komunismus jako cestu k lepšímu světu. Zajímalo by mě, jestli alespoň některým z nich v pozdějších letech vůbec došlo, za jak velkou mizerii byli zodpovědní.

Nejsem ovšem přesvědčený, že za rozhodnutím Korejců žijících v Japonsku emigrovat do Severní Koreje stály nějaké naivní utopické vize. Pro většinu z nich hrálo rozhodující roli něco mnohem prostšího, totiž slib, že „pokud se vrátíte do své domoviny, vláda vám zajistí slušný život a vašim dětem prvotřídní vzdělání“. Abstraktní představy o socialismu měly na tyto osoby bez zaměstnání nebo vykonávající za nízké mzdy jakoukoliv práci daleko menší vliv než naděje, že se konečně budou mít lépe a jejich potomky že čeká perspektivní budoucnost.

Když jsem se jednoho večera v roce 1959 vrátil ze školy, otec mi oznámil: „Vracíme se do mé vlasti!“ Šokovalo mě to, otrásl jsem se zlostí a rozbušilo se mi srdce. „Nepřipadá v úvahu, já jet nechci!“ odpověděl jsem. Poté jsem se obrátil na ostatní členy rodiny s nadějí, že mě podpoří, ale sestry byly ještě příliš mladé na to, aby pochopily, co se vlastně řeší, takže jen pasivně poslouchaly, a otec pokračoval: „Co si tady můžeme dovolit k jídlu? V podstatě nic, zatímco pokud odejdeme *tam*, budeme vést důstojný život, což se nám tady nikdy nepodařilo!“ V tu chvíli se do konverzace roztřeseným hlasem vložila matka: „Ale vždyť já neumím korejsky – jak tam proboha budu existovat?“ Vypadala vyděšeně, takže jsem v koutku duše doufal, že se mu pokusí odporovat, ale zaregistroval jsem, že návrat přes ten strach nějak kategoricky neodmítla.

Když jsme s matkou sdělovali babičce otcův návrh, nesmírně se rozlítla. „To je přece naprosto šílený nápad, to nemůže myslet vážně – všichni Korejci jsou barbaři tak jako tvůj muž, nehledě k tomu, že ty a tvoje děti jste Japonci, takže tamní obyvatelé vás budou nenávidět a urážet,“ prohlásila a pokračovala: „Tohle špatně skončí, to je mi jasné.“ Tak rozzlobenou jako v ten den jsem babičku ještě nikdy neviděl.

Doma už na nás zase čekali nějakí činovníci z Asociace. Chodili tehdy za matkou každý den a postupně ji udolali sliby typu „když se tam odstěhujete, už se nikdy nebudete hádat se svým manželem“, „vaším dětem bude poskytnuto bezplatné vzdělání“ a „po třech letech budete moci opět zavítat do Japonska“.

Podlézavci jedni – nenáviděl jsem je, ale nakonec ti mizerové vyhráli, matka souhlasila, že s otcem do Severní Koreje odjede. Byl jsem z toho v šoku. Jak si to proboha představovala? Proč se jej rozhodla následovat? Z lásky? Poté jak se k ní celou dobu choval? Nebo svolila z nějakého podivného pocitu povinnosti? Či dokonce uvěřila všem těm slibům o lepším životě? To už se nikdy nedozvím.

Odjezd byl naplánovaný na leden 1960. Když dotyčný den konečně nastal, otec, matka, sestry a já jsme naposledy vyšli z našeho domu a zamířili na nádraží Šinagawa, kde už se shromáždil velký dav. Pátral jsem, zda v něm nezahlednu babičku, strýce a sestřenic s bratrance. Uvědomoval jsem si však, že něco takového je velmi nepravděpodobné, babička například už dřív prohlásila, že s mou matkou definitivně skončila a vícekrát s ní nepromluví. Skutečně jsem pak nikoho z nich mezi přítomnými neobjevil, i když jsem tajně doufal, že alespoň někdo se rozloučit přijde. Mezitím začala strnule a pateticky hrát dechová kapela, zatímco z amplionu nad davem se ozval jakýsi ohlušující rámus a všichni křičeli „Hurá!“.

V tu chvíli si mezi lidmi proklestil cestu můj kamarád Lev, oči plné slz, vzal mě za ramena, zatřásl mnou a zeptal se: „Opravdu odjíždíte?“

„Ano, ale budu ti psát a slibuju, že se jednoho dne vrátím,“ odpověděl jsem.

To bylo všechno, co jsem dokázal říct, protože jsem měl úplně sevřené hrdlo. Když jsme nastoupili a ve mně to vřelo tolika různými pocity, ohlédl jsem se za ním. Viděl jsem, že je v obličeji bledý, a najednou mi prolétlo hlavou, že toho člověka už nikdy nevidím.

Pak se souprava rozjela a vypadalo to, jako by ze všech stran přicházela ohlušující kakofonie nadšených výkřiků a povzbuzování, načež všichni dospělí ve vagonech začali brečet. Přemýšlel jsem proč – vždyť se přece vraceli do své původní vlasti, tak proč ten smutek? Jako by šlo o předzvěst špatných věcí příštích.